

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

FREIHERR PROF. HUGO VON HABERMANN

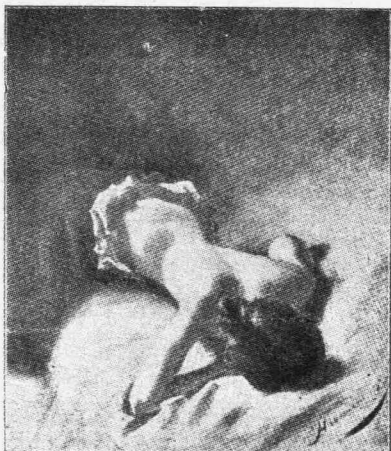
Ὁ γνωστὸς κριτικὸς, Fritz von Ostini, λέγει, μιλώντας γιὰ τὸν Χάμπερμαν: «Τὸ στὶλ εἶναι ὁ ἄνθρωπος κι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἓνα προϊόν καμωμένο ἀπὸ τὶς συνθῆκες, δηλαδὴ κείνο ποὺ τὸν

πλάθει εἶνε τὸ περιβάλλο μέσα στὸ ὁποῖο μεγαλώνει. Μὲ τὴ διαφορὰ μονάχα πὼς ἐνῶ ὁ ἓνας ζυμῶνεται κάτω ἀπὸ συνθῆκες ποὺ δὲν τοῦ ἐπιτρέπουν μιὰν ἐλέφτερη ἐξέλιξη τοῦ ἐγὼ του, ὁ ἄλλος — πὲς ὁ δυνατώτερος, πὲς ὁ τυχερώτερος, — μεγαλώνει ὁλότελα σύμφωνα μὲ τὶς ἐσώτερες ἀνάγκες του σὰν ἓνα γερὸ δέντρο.» Καὶ τὸν κατατάσει σ' ἀφτὴ τὴ δέφτερη τάξη, στοὺς προνομιοῦχους, τοὺς ἀριστοκράτες τῆς Τέχνης, ποὺ δὲν χρειάζονται τὸ πλῆθος, ὄχι βέβαια ἀπὸ περιφρόνηση, μὰ γιατί δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει.

Κι ἔτσι εἶνε. Ὁ Χάμπερμαν, ποὺ ἀποτελεῖ σήμερα μιὰ ἀπὸ τὶς λίγες παλῆς ζωντανὲς προσωπικότητες τῆς Γερμανίας στὴ ζωγραφικὴ — μιὰ πού, δυὸ διαλεχτοὶ τῆς τέχνης, ὁ «καθαφτὸ» γερμανός, Hans Thoma, ποὺ τραγούδησε μ' ἀφέλεια καὶ μαεστρία τὰ ὄνειρα καὶ τὶς λαχτάρεις τῆς γερμανικῆς λαϊκῆς ψυχῆς μέσα στοὺς ἀφελεῖς πίνακές του, κι ὁ ζουμερός, ὁ δυνατὸς Lovis Corinth, μὲ τὴ ρουμπενσικὴν ὁρμή του, εἶνε πιά πεθαμμένες δόξες, — ὁ Χάμπερμαν, ὁ ἀνθηρὸς γέρος μὲ τὰ 77 χρόνια του, παρόλο τὸ διαλεχτὸ δημιουργικὸ πλοῦτό του, μολονότι εἶνε τόσο ἀνθρώπινος, ὅμως δὲν εἶνε γιὰ τοὺς πολλοὺς. Ὅλη του ἡ δημιουργία βγῆκε βαθειὰ μέσ' ἀπ' τὴ φύση, μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἔμφυτης του ἀκρίβειας στὴν ἀντίληψη καὶ τοῦ ἐκλεχτοῦ του γούστου. Ὅπως πέρασε, ἀκλόνητος, τὴν ὕλικὴ πίεση τῆς ζωῆς, ἔτσι κι οἱ διαφορὲς κατὰ καιροὺς «τάσεις» τὸν ἄφησαν σκεδὸν ἀνεπηρέαστο· βέβαια στὰ πρῶτα του χρόνια

ρα σκίτσα του και πίνακες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔμεινε πάντοτε μαθητῆς τοῦ ἑαυτοῦ του ἀφομοιώνοντας ἴσως ὅλα τὰ καλά τους, δίχως ὅμως νὰ τοὺς ἐπιτρέπει συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα νὰ τοῦ πλάθουνε τὸ στίλ του. Ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά λοιπὸν ἔχουμε τὸ ἀτράνταχτο αἷσημά του γιὰ μιὰ ὀλότελα ἀγνὴ ζωγραφικὴ, ἀνάμεσα στὶς χίλιες δυὸ ξένες ἐπίδρασεις, κι ἀπ' τὴν ἄλλη, τὴν ἀντίληψη τῆς μεγάλης πλειοψηφίας ὅχι μονάχα τοῦ κόσμου μὰ καὶ τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ 70, ποὺ θεωροῦσαν ὡς τὴ πιὸ «ἐβγενικὴ» ἐπίδοση τὸ νὰ φτιάνει κανεὶς μεγάλες, συγκινητικὲς κι ὅσο τὸ βολετὸ δραματικὲς σκηνές. Πλήρωσε βέβαια τὸ φόρο

METANOIA

του καὶ δῶ ὁ Habermann φτιάνοντας 5 — 6 μεγάλους τέτοιους πίνακες ποὺ ὅσο κι ἂν ἔχουνε τὴν ἀναγκαστικὴ θεατρικὴ διακόσμηση, ὅμως δὲν πάβουν ν'ἀνε ἀγνὰ ἔργα χρώματος, στὰ ὁποῖα ὁ ζωγράφος ξεχωρίζει ἀπὸ μίλια μακριά, ὁ ζωγράφος ποὺ θέλησε μονάχα νὰ δείξει στοὺς ἄλλους πὼς κι αὐτὸς εἶνε ἀξίος νὰ καταπιαστῇ ἔτσι.

Οἱ παλαιοὶ μαέστροι τραβοῦνε ὅπως εἶνε φανερὸ ὅλο του τὸν θαυμασμό, καὶ ξέχωρα ὁ Jordaens μὲ τὴ ζωογόνο του δύναμη καὶ τὸ ζεστό του χρῶμα, μὲ τὸν ὁποῖο συγγενέβει κάποτες σ' ὠρισμένους τόνους τῆς παλέττας του. Πολλὰ εἰπώθηκαν γιὰ μιὰ συγγένεια τοῦ Χάμπερμαν μὲ τὸν Velasquez· ὅμως βρίσκω πὼς ἂν πραγματικὰ ὁ Χάμπερμαν κάπου-κάπου μᾶς θυμίζει τὸν Ἰσπανὸ μαέστρο, μέσα στὰ ἔργα του, κι αὐτὸ μὲ τὴν ἀπόριψη κάθε δέφετης σημασίας ἀντικείμενου γύρω ἀπὸ τὸ κύριο θέμα ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τ' ἀνθρώπινο γυμνὸ κι ἰδιαίτερα: γυναικεῖο γυμνὸ, (κι εἶνε αὐτὸ ποὺ γενικὰ κυριαρχεῖ στὴ δημιουργία του), μὲ τὸ ξεχώρισμα τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς σ' ἥσυχες κι ἀναμεταξίτους ἁρμονικὲς ἐπιφάνειες, μὲ τὴ θετικὴ πλατειὰ του πινελιά, καὶ μὲ κάτι γκριζοὺς τριανταφυλλιοὺς καὶ καφε' τόνους ποὺ σηκώνουν πανύψηλα δῶ καὶ καὶ τὴν ὁμορφάδα τοῦ πίνακα, ὅμως τὸ γεγονὸς αὐτὸ μόνο ἀπὸ μιὰ ἐσω-

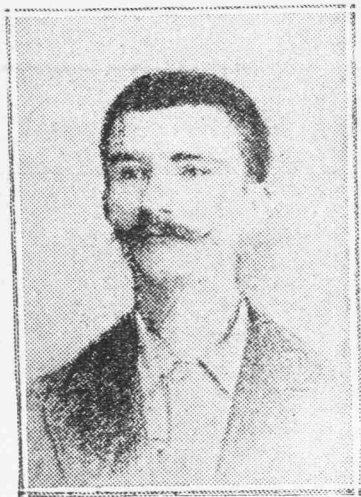
κι επιφυλάσσεται να μᾶς δώσει σὲ μιὰ μέλλουσα ἐργασία ὅτι μᾶς ὑπόσχεται μὲ τὸν τόσον ἀπαιτητικὸ τίτλο τοῦ ἄρθρου του. Περιμένουμε.

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Γληνοῦ στὰ ἐρωτήματα τοῦ Μπασιᾶ : « ὑπάρχει σήμερα κρίση σὲ ἓνα ἢ πολλὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς μας, ποιά τὰ αἰτιά της καὶ μὲ ποιά μέσα εἶνε δυνατὴ ἡ θεραπεία της ; » ποὺ δημοσιεύεται στὸ 3^ο τεῦχος μὲ τὸν τίτλο : « ἡ Ἑλληνικὴ ἀρρώστεια », πρέπει νὰ διαβαστεῖ καὶ νὰ προσεχτεῖ καὶ ἀπ' ὅσους ἀκόμα ἔχουν διαφορετικὴ γνώμη ἀπάνω στὸ θεμελιώδικο αὐτὸ νεοελληνικὸ πρόβλημα.

Τὸ σύντομο τοῦτο σημείωμά μας τελειώνουμε μὲ μιὰν εὐχή : νὰ σταθεῖ ἡ « Ἀναγέννηση » ὡς τὸ τέλος στὴν περιωπὴ της καὶ νὰ μὴν περιορίσει τίς ἐρευνές της ἀπάνω στὰ καθαρῶς ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα (βρίσκομε περισσότερο « παιδαγωγικὸ » τὸ τελευταῖο τεῦχος της). Οἱ μελέτες ποὺ προαναγγέλλει γιὰ τὰ ἐρχόμενα φυλλάδια μᾶς ὑπόσχονται εὐτυχῶς πολλὰ.

Ε. Π. Π.

MIX. ΡΟΔΑ : Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Τὸν περασμένο Μάη ἔγινε στὸ « Θέατρο Κοτοπούλη » διάλεξη ἀπὸ τὸν ἔγκριτο λόγιο καὶ δημοσιογράφο κ. Μιχ. Ροδᾶ γιὰ τὸν ποιητὴ Κρυστάλλη, ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Πανεπιστημιακῆς Ἀδελφότητος.

Ὁ κ. Ροδᾶς, στὸ τελευταῖο ταξίδι στὴν Ἠπειρο ἐμάζεψε νέα κ' ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιὰ τίς περιπέτειες καὶ τὸ ἔργο τοῦ Συρακιώτη τραγουδιστῆ.

Ἡ διάλεξη αὐτή, γεμάτη ἀγνό-

ἐνθουσιασμό, εἶχε ὀργανωθῇ μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ἐνισχυθῇ ὁ ἔρως τῶν Ἀρτινῶν γιὰ τὴν κατασκευὴ κατάλληλης προτομῆς.

Παραθέτω λίγα χαρακτηριστικὰ κομμάτια :

« ... Ἀρχίζω ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κώστα Κρυστάλλη, γιὰ νὰ φτάσω στὴ ζωὴ του. Ἐνας ποιητὴς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς λαγκαδιᾶς, τοῦ χιονιοῦ καὶ τῆς

μπόρας, τῆς στάνης καὶ τῆς γλυκόλαλης φλογέρας πὺν γεννήθηκε στὸ Ἑπειρώτικο βουνὸ καὶ δροσίστηκε στὰ παιδικὰ του χρόνια ἀπ' τὸν καθαρὸ ἀέρα, μοιραῖο ἦτανε νὰ τὸν φάει ὁ κάμπος κ' ἡ πεῖδ σκληρὴ, ἡ πεῖδ βαρεῖα ἀρρώστεια, καὶ νὰ τὸν θάψουνε λίγοι Συρακιῶτες πατριῶτες του στὸ νεκροταφεῖο τῆς Ἀρτας.

Ὁ Κώστας Κρυστάλλης ἀπάνω στὰ εἰκοσιτέσσερά του χρόνια, στὶς 22 τοῦ Ἀπρίλη 1894, ἔκλεισε τὰ μάτια κι ἀναπαύτηκε παντοτεινά.

Ἀρχίζω ἀπὸ τὸ θάνατό του γιὰ νὰ φτάσω στὴ ζωὴ του, γιατί ἡ ζωὴ του εἶνε τὸ ἔργο του, τὸ τραγοῦδι καὶ τὸ πεζογράφημά του.

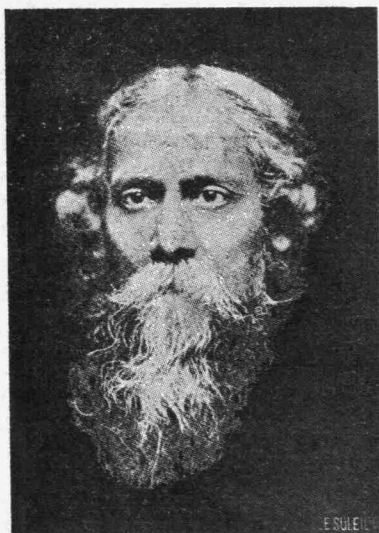
Ὁ ποιητὴς γεννήθηκε στὰ 1870 τὸ Συράκο τῆς Ἑπείρου, δίπλα στὶς πολυτραγουδισμένες κορφές τοῦ Πίνδου...

Τὸ ἄγαλμα εἶνε τώρα παραγγελμένον στὸ δυνατὸ καλλιτέχνη τοῦ μαρμάρου Θωμᾶ Θωμόπουλο. Ἐκαμε τὰ πρῶτα σκίτσα. Φαντάζεται τὸν ποιητὴ ἀκουμπισμένον στὰ φτερά τοῦ σταυραητοῦ μὲ τὴν ἀγωνία πὺν μᾶς λέει τὸ ποίημά του, νὰ τὸν πάρη στὸ βουνὸ γιατί θὰ τὸν φάει ὁ κάμπος.

Θὰ στηθῇ τὸ ἄγαλμα τοῦ Κρυστάλλη στὴν πλατεῖα τῆς Ἀρτας... Ἐνα ἄγαλμα ἄσπρο σὰν τὴ μεγάλη ιδέα του, ἀλύγιστο σὰν τὸ φρόνημά του...

Μ' εὐχαρίστηση μαθαίνω πὺς τὴν ὥραία διάλεξή τοῦ κ. Ροδᾶ ἐκδίδουν τὰ «Γράμματα» σὲ ἰδιαιτέρον καλλιτεχνικὸ βιβλίον.

Ο ΤΑΓΓΟΡ ΣΤΗΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Στὶς 27 τοῦ περασμένου Νοέμβρη ἔφτασε στὴν πόλιν μας ὁ μεγάλος Ἰνδὸς ποιητὴς Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ. Ἐρχότανε στὴν Αἴγυπτο γιὰ πρώτη φορὰ.

Ἐπιτροπὴ τοῦ Συλλόγου μας ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς Πέτρο Μάγνη, Κ. Ν. Κωνσταντινίδη, Πήλιο Ζάγρα καὶ Γ. Πηλαβάκη τὸν ἐπισκέφθηκε στὸ Ράμλι, στὴν ἑπαυλὴ ὅπου τὸν φιλοξενοῦσαν. Ἐκεῖ συνάντησε τὸ Γενικὸ Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος καὶ ποιητὴ κ. Μαρῖνο Σιγοῦρο, τὸν ἱστοριοδίφην κ. Χρ. Νομικό, τὸν Κο καὶ Κα Εὔφη Ἀποστολίδη, τὴ μεταφράστρια τοῦ «Κηπουροῦ» κ' ἕνα δυὸ ἄλλους ξένους.

Μετὰ τὴν παρουσίαν, ὁ Γ. Πηλαβάκης τὸν προσεφώνησε σ' Ἀγγλικὴ γλῶσσα καὶ τοῦ ἐπρόσφερε

καλλιτεχνικώτατη γνήσια περγαμινὴ τυλιγμένη μὲ κορδέλλα Ἑλληνικῶν χρωμάτων πάνω στὴν ὁποίαν ἦταν γραμμένος Ἑλληνικὰ μὲ ξεχωριστὴ μετάφραση στ' Ἀγγλικά, μέσα σὲ ὠραιότατο πλαίσιο, ὁ

Ὁ Ταγκόρ τὴν ἐπόμενη μέρα, μέσα σὲ κοσμοσυρροή, ἔκανε στὸ θέατρο «Ἀλάμπρα» διάλεξη μὲ θέμα: «ἡ φιλοσοφία τῶν Ἰνδιῶν».

«Μὴν περιμένετε νὰ σᾶς μιλήσω, εἶπε, σὰ φιλόσοφος, γιατί δὲν εἶμαι παρ' ἄλλος ποιητὴς πού βρίσκεται στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μ' ὅλους σας. Εἶμαι ποιητὴς πού τὸ μόνο δῶρο μου εἶνε ὁ πνευματικὸς ὁραματισμὸς καὶ βλέπω τὴν ἀλήθεια χωρὶς νὰ τὴ διδαχθῶ, σὰν τοὺς φιλόσοφους. Τὴ βλέπω σὲ μιὰ στιγμή καὶ γράφω τὰ ποιήματά μου, πού εἶν' ἐντυπώσεις καὶ μποροῦν νὰ δώσουν μιὰ βαθειὰ ἐρμηνεία τῶν πραγμάτων πού μὲ περιβάλλουν. Γι αὐτὸ δὲ φτάνω στὸ τέρμα, μὰ οὔτε καὶ θέλω νὰ φτάσω.

Τὸ ἐπάγγελμά μου εἶνε νὰ ὁραματίζωμαι τὰ πράγματα καὶ ν' ἀποδίδω τίς ἐντυπώσεις μου ὅσο τὸ δυνατό καλλίτερα». Κι ἐξήγησε ὅτι ἡ φιλοσοφία τῆς πατρίδας του βρίσκεται στὴν ποίηση τῶν πραγμάτων. Ἐπειτα, ἀπάγγειλε μερικά ἀπὸ τὰ περίφημα ποιήματά του στὴν Ἀγγλικὴ καὶ στὴ γλῶσσα τῆς Βεγγάλης. Ξεχωριστὴ ἐντύπωση ἔκανε τὸ «τραγουδι στὴ βροχή».

Τὴ διάλεξη αὐτὴ καθὼς καὶ τοῦ Καίρου διοργάνωσε τὸ καλὸ Γαλλικὸ περιοδικὸ τῆς πόλης μας «Messages d'Orient» πού ἐπροσκάλεσε τὸν ποιητὴ στὴν Αἴγυπτο.

Σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ του, ὅπως κ' ἐκείνων πού ἔκανε στὴν Εὐρώπῃ, εἶνε νὰ ἐπιτύχῃ ὑποστήριξη γιὰ τὸ παγκόσμιον Πανεπιστήμιον πού ἴδρυσε ὁ ἴδιος στὴ Σαντινικετάν τῶν Ἰνδιῶν.

κ.

BERNARD SHAW

Τὸ ἐφιετινὸ φιλολογικὸ βραβεῖο Νόμπελ δόθηκε στὸν Ἰρλανδὸ δραματογράφον Bernard Shaw. Τὸ βραβεῖο αὐτὸ πρωτοδόθηκε στὰ 1901. Μόνο στὰ 1914 δὲν ἀπονειμήθηκε. Μὲ χρονολογικὴ σειρά ὡς τώρα πῆρναν τὸ βραβεῖο οἱ:

Σουλλὺ-Προυντόμ, Μόμσεν, Μπγιέρσον, Μιστρὰλ καὶ Ἐτσεγκαράκ, Σίγκεβιτς, Καρντοῦτσι, Κίπλιν, Ὁύκεν, Σέλμα Λαγκερφλόφ, Πῶλ Χάϊζε, Μαίτερλινκ, Χάουπτμαν, Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, Ρομαίν Ρολάν, Χάιντισταμ, Γκιλλερουίπ καὶ Ποντοπιντάν, Σπίτελλερ, Κνουτ Χάμσουν, Ἀνατόλ Φράνς, Μπεναβέντε, Γήτς, Λαντισλάς Ρεμόν, Μπέρναρ Σῶ.

Δυστυχῶς κανένα Ἑλληνικὸ ὄνομα δὲν εἶνε μέσα σ' αὐτά.

Ὁ Μπέρναρ Σῶ γεννίθῃκε στὸ Δουβλίνο, στὰ 1856. Τὸ πρῶτο ἔργο του, τὸ «Σπίτι τοῦ χήρου», παίχθηκε στὰ 1892. Ἄλλα θεατρικὰ του ἔργα εἶνε: «Τὸ ἐπάγγελμα τῆς κυρίας Βάρεν», «Ὅπλα καὶ ἄνθρωπος», «Καντίντα», «Ὁ ἄνθρωπος τῆς τύχης», «Ποτὲ δὲ μπορεῖς», «Ὁ μαθητὴς τοῦ διαβόλου», «Καῖσαρ καὶ Κλεοπάτρα», «Ἀγία Ἰωάννα» κλπ.